

מכמני ויקרא רבה לפרשת ויקרא

מים ראשונים: [ויקרא רבה](#) הוא מהמדרשים הקדומים והארצישראלים ובו, לצד מדרשים עשירים ומרתקים, גם פתגמים ומכמני לשון רבים. פרשת ויקרא בלבד, מכילה מכמני לשון רבים ועשירים אשר מלאו את מכסת הדף. והחונן לאדם דעת והנותן ליעף כח יעזרנו להשלים סקירת מכמני מדרש ויקרא רבה כולו, לכל פרשיות ספר ויקרא.¹

פרשה א סימן ה

רד, שיאמרו לך: עלה! ואל תעלה שיאמרו לך: רד!²

אין השעה מצפה אלא לך!³

פרשה א סימנים ו, טו

דעה חסרת מה קנית, דעה קנית מה חסרת!⁴

פרשה א סימן יד

איספקלריה מצוחצחת⁵

פרשה ב סימן א

בנוהג שבעולם, אלף בני אדם נכנסין למקרא, יוצאין מהן מאה. מאה למשנה, יוצאין מהן עשרה. עשרה לתלמוד, יוצא מהן אחד.⁶

פרשה ג סימן א

השוכר גינה – אוכל ציפורים, השוכר גינות – ציפורים אוכלים אותו.⁷

¹ ראו [סקירה כללית של מדרש ויקרא רבה](#) באתר מחלקי המים.

² ראו כל העניין בהקשר עם הקריאה למשה להיכנס לאוהל מועד, לאותו המשכן שמשנה בנה וכעת שוכן עליו הענין: "ר' עקיבא משנה אותה בשם ר' שמעון בן עזאי: רחוק ממקומך שנים ושלושה מקומות ושב. רד שיאמרו לך עלה ואל תעלה שיאמרו לך רד. מוטב שיאמרו לך: עלה עלה! ואל יאמרו לך: רד רד! וכן היה הלל אומר: השפלתו היא הגבהתי, הגבהתי היא השפלתו". ראו מקבילה במסכת עירובין יג ע"ב: "כל המשפיל עצמו, הקב"ה מגביהו, וכל המגביה עצמו הקב"ה משפילו. כל המחזר על הגדולה - גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה - גדולה מחזרת אחריו". ושם הוא בהקשר עם מחלוקות בית שמאי ובית הלל, מדוע "זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי".

³ ראו ההקשר במדרש שם: "בשעה שנגלה הקב"ה למשה מתוך הסנה, היה מסתיר פניו ממנו ... א"ל הקב"ה: ועתה לכה ואשלחך אל פרעה ... לומר, שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם. בים, עמד לו מן הצד. אמר לו הקב"ה: ואתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו לומר, שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו. בסיני עמד לו מן הצד. אמר לו: עלה אל ה' אתה ואהרון – לומר, שאם אין אתה עולה אין אחר עולה. באהל מועד עמד לו מן הצד. א"ל הקב"ה: עד מתי אתה משפיל עצמך אין השעה מצפה אלא לך!".

⁴ ולהלן בסימן טו: "כל תלמיד חכמים שאין בו דעת, נבלה טובה הימנו". וגם זה, בהקשר עם הקריאה למשה להיכנס לאהל מועד. וכבר הרחבנו בפתגם זה ובשני הפתגמים הקודמים, בדברינו [דעה קנית מה חסרת, דעה חסרת מה קנית](#) בפרשה זו. ראו גם דברינו [אוהל מועד הפרטי והכללי](#) בפרשה זו.

⁵ ובמסכת יבמות מט ע"ב: "אספקלריה המאירה". כל זאת, בהקשר להבדל בין נבואתו של משה לשאר הנביאים: "כל הנביאים ראו מתוך אספקלריה מלוכלכת ... ומשה ראה מתוך אספקלריה מצוחצחת". וביבמות שם: "כל הנביאים נסתכלו באספקלריה שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריה המאירה". אספקלריה היא גם זכוכית אטומה מגבה (ראי) שמחזירה את נבואת הרואה, אבל גם זכוכית שמראה את אשר לפני (היינו מראה) שזו המשמעות כאן. ומלוכלכת היא מטושטשת. עוד על אספקלריה, ראו מסכת כלים פרק ל משנה ב: "אספקלריה - טהורה". לאספקלריה אין בית קיבול וגם אם יש אין היא עיקר שימושה. אספקלריה היא כלי שטוח, כמו פשוטי כלי עץ (ופשוטי זכוכית) שאינן מקבלים טומאה. ובדרש, אספקלריה משקפת לאדם את האופן בו הוא רואה את העולם החיצון (מראה שקופה), או את העולם הפנימי שלו (ראי), אך היא עצמה אין לה "קיבול" משל עצמה, היא אינה מחזקת כלום. עוד על ההבדל בין נבואת משה לנבואת נביאי אומות העולם, נכון יותר בין ההתגלות למשה ובין ההתגלות לאישים מאומות העולם (אבימלך, לבן, בלעם), ראו ויקרא רבה א יג: "משל למלך שהיה לו אשה ופילגש. כשהוא הולך אל אשתו, הולך בפרהסיא; כשהוא הולך אל פילגשו, הולך במטמוניות". ראו דברינו [יודע דעת עליון](#) בפרשת בלק.

⁶ והאחד שיוצא מאלף, למה הוא יוצא? מהי המעלה שמעבר לתלמוד? ראו פירוש רש"י על הפסוק בקהלת ז כח: "אחד מאלף לא מצאתי" שזה הפסוק שהמדרש דורש: "אדם אחד מאלף מצאתי - בנוהג שבעולם אלף נכנסים למקרא, אין יוצאים מהם להצליח שראויים למשנה אלא מאה. ואותם מאה שנכנסו למשנה, אין יוצאים מהם לגמרא אלא עשרה. ואותן עשרה שנכנסין לגמרא, אין מצליח מהם אלא אחד להוראה הרי אחד מאלף". ואנחנו מחפשים עוד מקורות לתהליך זיכרון וסינון זה של מצוינות בלימוד התורה וכל המוצא אנא יודיענו. אולי אמירתו של ר' שמעון בר יוחאי על בני עליה, ראו מסכת סוכה מה ע"ב.

⁷ ציפורים או גוזלות או בני יונה נחשבו למאכל עשירים, ראו פסחים נז ע"א, על יוחנן בן נבראי, סנהדרין צד ב על פקח בן רמליהו וכן כריתות כח ע"א. עוד שם המאמר: "טוב מי שיש לו גינה ומזבלה ומעדרה ומתפרנס ממנה, ממי שהוא נוטל גנות של אחרים למחצה". וכן הוא בלימוד תורה: "טוב מי ששונה שני סדרים ורגיל בהם, ממי ששונה הלכות ואינו רגיל בהם ... טוב מי ששונה

מנאפת בתפוחים ומחלקת לעניים.⁸

פרשה ג סימן ד

יהא מזבח מהודר בקרבנו של עני.⁹

פרשה ג סימן ז

מרחשת עמוקה – מעשיה רוחשים, מחבת צפה – מעשיה קשים.¹⁰

פרשה ד סימן ב

כל מה שיפעל אדם עם נפשו – אינו יוצא ידי חובתו.¹¹

פרשה ד סימן ו

בינותינו אתה מספק את עוונותיך.¹²

פרשה ה סימן א

כדין הזה, שמותח את הוילון מבפנים ואינו רואה מה נעשה מבחוץ.¹³

הלכות ורגיל בהם, ממי שהוא שונה הלכות ומדות ואינו רגיל בהם ... טוב מי שהוא שונה הלכות ומדות ורגיל בהם, ממי שהוא שונה הלכות ומדות ותלמוד ואינו רגיל בהם". הכל על הפסוק בקהלת ד: "טוב מלא כף נחת ממלוא חופניים עמל ורעות רוח - טוב מי שיש לו עשרה זהובים ונושא ונותן ומתפרנס בהן ממי שהולך ולוה ברבית". ולפי הכלל: תפסת מרובה – לא תפסת. מוטב לאדם לעשות משהו אחד טוב ויסודי מלהתפרס על הרבה נושאים, עסקים וכו' ולעשות אותם חלקית.

⁸ ראו משל זה בשמות רבה לא יז על הפסוק: "אם כסף תלווה את עמי" - על אנשים צרי עין וחמדני ממונות: "נבהל להון איש רע עין (משלי כח כב), א"ר יצחק: זה שהיה מלווה ברבית ברבית עינו צרה להלוות לישראל בלא רבית. ולא ידע כי חסר יבואנו כמו שכתוב (משלי כח) מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו. ואיזה חונן דלים? זה עשו ... כגון הגמונים ודוכסים ואפרכין שהן יוצאין לעיירות וגוזלין ובוזזין וכשהם חוזרין אומרים הביאו לנו עניים ונפרנסם, והמשל הדיוט אומר מנאפת בתפוחים וחולקת לחולין". וכאן, בויקרא רבה, הקשר פחות ברור. כאן הוא דורש על "ורעות רוח", על מי שלא מתבסס בלימוד שיש לו ובמקום זה מתיימר לעבור לשלב הבא ולהתהדר באצטלא של איש רוח. ראו במדרש משלי (בובר) פרשה יא גם על מי שהולך לזונה ואח"כ נותן צדקה: "משל לאדם אחד שהלך ועבר עבירה, ונתן לזונה שכרה ולא הספיק לצאת מפתח ביתה עד שפגע בו עני אחד, א"ל תן לי צדקה, נתן לו והלך לו. ואמר אותו האיש אילולי שרצה הקב"ה לכפר על עונותי, לא שלח אותי עני שאתן לו צדקה ויתכפר לי ... אמר לו הקב"ה: רשע אל תחשוב כן, אלא לך ולמוד מחמתו של שלמה שפירש ואמר יד ליד לא ינקה רע". ראו גם דברינו [אתנו זונה ומחיר כלב](#) בפרשת כי תצא.

⁹ קרבנו של העני שעל המעט שהוא מביא הוא נותן את נפשו, חשוב ומהודר יותר מקרבנו של העשיר שאין הקרבן קרבן בעבורו. במילים אחרות, קרבן העני הוא ההידור האמיתי של המזבח. ראו שם כל המדרשים היפים על קרבנות העניים, ובפרט המדרש על אגריפס המלך: "אגריפס המלך ביקש להקריב אלף עולות ביום אחד. שלח ואמר לכהן גדול: אל יקריב אדם היום חוץ ממני. בא עני אחד ובידו שתי תורים, אמר לכהן: הקרב את אלו. אמר לו: המלך ציווני ואמר לי אל יקריב אדם חוץ ממני היום. א"ל: אדוני כהן גדול, ארבעה אני צד בכל יום ואני מקריב שנים ומתפרנס משנים. אם אי אתה מקריבן, אתה חותך פרנסתי. נטלן והקריבן. נראה לו לאגריפס בחלום: קרבן של עני קדמך. שלח ואמר לכהן גדול: לא כך צויתך אל יקריב אדם חוץ ממני היום? א"ל: אדוני המלך, בא עני אחד ובידו שתי תורים. אמר לי: הקרב לי את אלו. אמרתי לו: המלך ציווני ואמר לי: אל יקריב אדם חוץ ממני היום. אמר לי: ארבעה אני צד בכל יום ואני מקריב שנים ומתפרנס משנים. אם אי אתה מקריב אתה חותך את פרנסתי. לא היה לי להקריב?! א"ל: יפה עשית כל מה שעשית". ראו דברינו [אגריפס המלך](#) בפרשת שופטים.

¹⁰ משל זה עושה שימוש אלגורי בהבדל בין מנחת מרחשת, הבלולה בשמן, המסמלת אדם עם מטען, ידע ומעשים - אדם עם "עומק" שמעשיו ניכרים ו"רוחשים", ובין מנחת מחבת עם שמן מועט המסמלת אדם שטחי ו"קשה". ראו בהמשך המדרש סוף פרשה ג: "מרחשת עמוקה – אשרי אדם שיש בו דברי תורה ושמורים בידו ויודע להשיב בהם תשובה שלימה במקומה". ולעומתו: "מחבת צפה, מעשיה קשים. שלא יאמר אדם: אלך ואעשה דברים מכוערים ודברים שאינם ראויים ואביא מנחה על מחבת ואהיה אהוב לפני המקום". וראו שם עוד את הביטוי: "קרא אדם ולא שנה – עדיין בחוץ עומד". ראו דברינו [קרבן מנחה לה'](#) בפרשה זו.

¹¹ אדם מורכב מגוף ונפש. את הגוף ניתן להשביע ולהרגיע באוכל ומעדני העולם, אבל את הנפש המייצגת את הרוחניות קשה להשביע. במילים אחרות, ככל שאדם ילמד ותעשיר את עולמו הרוחני, עדיין לא יצא ידי חובתו לנפש האלוהית שניתנה לו. דרשה זו היא בעצם פרשנות מדרשית (אולי אפילו פשטנית) על הפסוק בקהלת ו ז: "כֹּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיּוֹ וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלָא". וכפי שהמדרש ממשיך שם ואומר: "לפי שהנפש הזאת יודעת, כל שיגיעה, לעצמה יגיעה. לפיכך אינה שביעה ממצות ומעשים טובים. אמר ר' לוי: (משל) לעירוני שהיה נשוא בת מלכים, אפעלפי שמאכילה כל מעדני עולם, אינו יוצא ידי חובתו". ובעלי המוסר דורשים ההפך: מעיסוק רוחני יש לאדם סיפוק מידי (גשמעק בלימוד תורה) והוא מרשה לעצמו לפרוש ולנוח – למדנו יפה, אבל בהנאות גשמיות האדם לא ממחר מה להיות מסופק ומבקש עוד ועוד.

¹² הכוונה לערבות ההדדית של הציבור שטוען כלפי היחיד אשר עושה מה שבליבו בלי להתחשב בכלל: מעשיך גורמים לכולנו לסבול. העוונות והמעשים הרעים שאתה עושה אינם נשארים ברוחך, ברשות היחיד, אלא עולים ומציפים (מספקים בארמית) את כולנו. הפסוק שהוא דרש הוה: "דבר אל בני ישראל, נפש כי תחטא", היינו שחטא היחיד פוגע בכל עדת בני ישראל. והמשל שם הוא על מי שקודם בספינה במקום שהוא יושב: "תני ר' שמעון בן יוחי: משל לבני אדם שהיו נתונים בספינה, ונטל אחד מהן קודח והתחיל קודח תחתיו. אמרו לו חבריו: למה את עושה כן? אמר להם: מה איכפת לכם? לא תחתי אני קודח?! אמרו לו: מפני שאתה מציף עלינו את הספינה". כולנו בסירה אחת. וראו שם גם את המשל על החיגר והסומא וזה בעניין קצת אחר.

¹³ ביטוי המתייחס למנהיגים שסוגרים עצמם בדירות השרד שלהם ואינם רואים מה נעשה בחוץ, אצל עמך. אבל שם הביטוי הקשה הוא כנגד הסתר הפנים של הקב"ה. על הפסוק באיוב לד כט: "והוא יִשְׁקֹט וְיָמִי יִרְשָׁע וְיִסְתֵּר פָּנָיו וְיָמִי יִשְׁרֹן וְיָעַל גּוֹי וְיָעַל אָדָם יָחַד", באה דרשתו של ר' מאיר: "דרש ר' מאיר: והוא ישקוט בעולמו ויסתיר פנים בעולמו, כדין הזה שמתח את הוילון מבפנים ואינו רואה מה נעשה מבחוץ. כך אמרו בני דור המבול: עבים סתר לו ולא יראה (איוב כב יד). אמרו לו: דיך מאיר". ובמקבילה

פרשה ה סימן ד

מרמה במצוות.¹⁴

פרשה ה סימן ד

עלובה המדינה שרופאה פוּדְגָרוּס (חיגר).¹⁵

פרשה ה סימן ח

יודעים לרצות את בוראם.¹⁶

פרשה ו סימן ב

הכל מן הקבלנים.¹⁷

פרשה ו סימן ג

בין זכאי בין חייב – לשבועה לא תיכנס.¹⁸

בבראשית רבה לו א הביטוי הוא: "כדין שמותחים כילה על פניו ואינו יודע מה נעשה מבחוץ". ואיננו יודעים איזה נוסח קשה יותר: זה של ויקרא רבה שהדין הוא שמותח את הוילון או זה של בראשית רבה שמותחים את הכילה על פני הדין. כך או כך, הדברים קשים למדי ואין זו הפעם היחידה שחכמים נזפו בר' מאיר בשל דרשותיו הקשות, ראו שיר השירים רבה (וילנא) א יב: "עד שהמלך במסבו, ר' מאיר אומר: עד שהמלך מלכי המלכים הקב"ה במסבו ברקיע, נתנו ישראל ריח רע, ואמרו לעגל (שמות ל"ב) אלה אלהיך ישראל. אמר ליה ר' יהודה: דיין מאיר, אין דורשין שיר השירים לגנאי אלא לשבח, שלא נתן שיר השירים אלא לשבחן של ישראל". וראו גם קהלת א א על הפסוק: "אין חדש תחת השמש". ובימינו נושאים השרים שלנו במכוניות שרד עם וילונות או חלונות מושחרים ואינם רואים את הנעשה בחוץ. וכבר אמר מי שאמר שהם פשוט לא יכולים לראות את הטיפשים שבחרו בהם ...

¹⁴ ביטוי חיובי של אדם שעושה תכסיסים על מנת להשתתף במצוות. ראו הסיפור שם על ר' אבון: "מעשה בריש לקיש שהלך לבצרה והיה שם אדם אחד נקרא אבון הרמאי. ולא שהיה רמאי, אלא שהיה מרמה במצוות. היאך היה מרמה במצוות? משהיה הקהל פוסק, ואח"כ פוסק כנגד כל הקהל". ושם גם הסיפור על אבא יודן שהיה איש עשיר והרבה לתת צדקה ולימים ירד מנכסיו והסתתר בביתו כי לא היה לו מה לתת כאשר באו חכמים ל:עסק מצווה". ובעצת אשתו מכר את שדהו האחרונה על"מ להשתתף במגבת הצדקה ובזכות זה חזר והעשיר. וכבר הרחבנו בכל אלה בדברינו **כי ירחיב** בפרשת ראה ולא נשוב ונרחיב כאן.

¹⁵ היינו, הרופא שתפקידו לבקר את החולים (בתקופה שהרופא בא אל החולים ולא כימינו), הוא עצמו לא סתם חולה אלא חיגר ואינו יכול ללכת. וההמשך שם: "ויזקטיטה (אומן) שלה של עין אחת, וסניגורה מקטרג דיני נפשות". כולם במשמעות שאוי לו לזר שאלה מנהיגיו. ובדומה לרות רבה א א: "אוי לו לזר ששופטיו צריכים להישפט". הפסוק בפרשתנו עליו באות דרשות אלה הוא: "אם הכהן המשיח יחטא". ראו דברינו **אשר נשיא יחטא** בפרשה זו, המוטיבים והדרשות הם דומים.

¹⁶ היינו לפייס, לגרום לו לסלוח ולשוב לקרבתו. ושם גם הביטוי: דוד מהאריסים הטובים היה, שידע לבקש סליחה באופן מתוחכם מהקל אל הכבד, מהשגגת אל הזדונות ואל העבירות החמורות יותר: "אמר דוד לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, אתה אלוה גדול ואני חובי גדולים, יאה לאלוה גדול שהוא סולח ומוחל לחובות גדולים". וכבר הארכנו במוטיב זה בדברינו **יודעים לרצות את בוראם** ביום הכיפורים. הקשר לפרשת השבוע ויקרא, הוא מוטיב הכפרה שבקרבנות ותפקידם של הכהנים כעומדים בין המתכפר ובין הקב"ה. ראו ספרי דברים פיסקא שנב: "ופועל ידיו תרצה - זה זרעו של אהרן, שמרצה את ישראל לאביהם שבשמים". ובמדרש תנאים לדברים פרק לג: "ופועל ידיו תרצה - מלמד שהן מקיבין קרבנות ומרצין את המקום על ישראל". אבל השכיח הוא דווקא הביטוי לרצות את חברו, כגון זה שבספרא אחרי מות פרשה ה: "עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, ושבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו". והיה רצון שנדע תמיד לרצות את קוננו ואת חברינו ולהפיק מהם רצון. ונעשה רצונם כרצוננו, כדי שיעשו רצוננו כרצונם (עפ"י אבות ב ד). ויעלו דברים אלה לרצון, אמן כן יהי רצון.

¹⁷ מי שאשם אלה הסוחרים (שמוכנים לקבל סחורה גנובה) ולא הגנבים. ראו במדרש שם: "מעשה בשלטון אחד בקיסרי, שהיה מלקה את הקבלנים (ומתיר את הגנבים) והיו הכל מליזים עליו שאינו עושה כראוי. מה עשה? הוציא כרוז במדינה ואמר: כל העם לקמפון (כולם מצטווים לבוא לאצטדיון). מה עשה? הביא חולדות ונתן לפניה מנות. והיו החולדות נוטלות את המנות ומוליכות אותם לחורים. למחר הוציא כרוז ואמר: כל העם הוציא חולדות ונתן לפניה מנות וסתם את החורים. והיו החולדות נוטלות את המנות ומוליכות אותן לחורין ומוצאות אותן מסותמות ומחזירות את המנות למקומם. לומר, שאין הכל אלא מן הקבלנים". האשם העיקרי איננו בגנבים הקטנים, אלא באלה שסוחרים בסחורה הגנובה ואולי גם שולחים אותם. ראו מקבילה הלכתית לרעיון זה בגמרא גיטין מה ע"א, בדין המוכר עבדו לחוץ לארץ: אמר ליה אביי לרב יוסף: מאי חזית דקנסינן ללוקח? נקנסיה למוכר! א"ל: לאו עכברא גנב אלא חורא גנב (לא העכבר גונב, אלא החור, קונסים את מי שקנה את העבד ולא את מי שמכר). ראו גם תורה תמימה הערות ויקרא פרק יט הערה סא. הדרך להילחם בפשע המאורגן איננו בתפיסת השליחים ודרגי הביניים, אלא להכות בשורש המבנה הכלכלי שלהם, באלה שעושים את הכסף הגדול. הקשר לפרשת השבוע הוא דין אשם גזילות שמופיע בסוף הפרשה (פרק ה פסוק כ עד סוף הפרשה): "נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וּמְעַלָּה מְעַל בֶּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוּ בְתִשְׁוֹמֵת יָד אוּ בְגִזְל אוּ עֶשֶׂק אֶת עֵמִיתוֹ", אשם הבא בגין עבירות שבין אדם לחברו. ראו פירוש המשנה לרמב"ם מסכת זבחים הקדמה: "וכן אם גזל ונשבע לשקר, או שנתחייב למי שהוא ממון משותפת, או מאבדה שמצא לו, או מגזלה שגזל, או מאונאה שהונוה במשא ומתן, וכפר באותו הממון שהוטל עליו לשלמו מאחד האופנים הללו ונשבע על כך הרי זה חייב איל אשם, וזה נקרא אשם גזלות".

¹⁸ מן הביטויים החריפים כנגד שבועה, להימנע להישבע בכלל, גם לא שבועת אמת. ראו במדרש שם הסיפור על מי שטמן את המטבעות שלוה מחברו במקל וכשנשבע שהחזיר לו והלה הקיש במקל, נתפזרו כל המטבעות. וכן הסיפור הקשה יותר על האשה שלשה בצק אצל חברתה ונפלו לה מטבעות בתוך העיסה ונאפו בתוכה: "מעשה היה באחת, שנכנסה ללוש אצל אשתה והיו צדורים בשמלתה שלושה דינרים, נטלתם ונתנתם לפניה. משישבה וערכה, נתערבו בעיגול. ביקשתם ולא מצאתם. אמרה לשכנתה: מצאת שלושה דינרים? אמרה לה: תקבר בנה זה, אם מצאתם – וקברתו. פעם אחרת אמרה לה: מצאת את שלושת הדינרים? אמרה לה: תקבר בנה שני זה, אם מצאתם – וקברתו. פעם אחרת אמרה לה: מצאת את שלושת הדינרים? אמרה לה: תקבר בנה השלישי, אם מצאתם – וקברתו. אמרה: אין אני הולכת ומנחמת שכנתי זו? נטלה עיגול אחד – וישבה. כיון שבצעתו, נפלו שלושת העיגולים. זהו שהבריות אומרים: בין זכאי בין חייב – לשבועה לא תיכנס". עד כאן הסיפור הנורא ובאמת קצת מוזר. התורה

שבת שלום
מחלקי המים

¹⁹ דווקא מתירה להישבע בשם ה' ואפילו רואה בה חלק מעבודת ה', ככתוב בדברים ו יג: "אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוּ תַעֲבֹד וּבְשֵׁמוֹ תִשָּׁבַע" (ראו רש"י על הפסוק), ובוודאי לצורך מתן עדות וכיוב', הדגש בתורה הוא רק על איסור שבועת שוא או שקר. ראו דברינו [לא תשא](#) בפרשת יתרו. אבל למעשה נוצרה רתיעה כללית משבועה, וזה אחד מהסיפורים המחזקים רתיעה זו.

¹⁹ הספר והסייף (החרב). להשלמת הדף נזקקנו גם לביטוי זה, למרות שהוא מופיע רק במרומז במדרש בפרשתנו ועיקרו בסוף הספר, במדרש ויקרא רבה על פרשת בחוקותי. ביטוי זה עבר שינוי משמעות יסודי. בימינו הוא בא במשמעות של שילוב של רוח עם צרכי השעה: לאחוז בנשק ולהגן על עצמנו פיסיית, יחד עם שמירה על ערכי הרוח. אבל אצל חז"ל הוא במשמעות שונה לחלוטין. ראו ויקרא רבה פרשת בחוקותי (הברכה והקללה): "שנוי בשם ר' ליעזר: הסיף והספר נתנו מכורכים מן השמים. אמר להם: אם תשמרו מה שכתוב בזה – תנצלו מן הסיף. ואם לאו – סוף שהוא הורג אתכם". ובגמרא עבודה זרה יז ע"ב כשהשלטון מאשים את רבי אלעזר בן פרטא שהוא גם לומד תורה וגם גונב (את המלכות), הוא עונה להם: "אי סייפא לא ספרא, ואי ספרא לא סייפא". ובמדרש בפרשתנו, בהקשר עם כריתת הברית: "המשביע את ליגיונותיו, אינו משביעם, אלא בסיף: העובר על תנאים הללו, יהא הסיף הזה עובר על צווארו". מישוהו, מתישהו שינה משמעותו של ביטוי זה באופן קיצוני. כל הידע דבר, אנא יודיענו במהרה. ובניתיים, זכינו להקדיש דף מיוחד בשם [ספרא וסייפא](#) בפרשת ראה.